

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28.07.1966, sp. zn. 6 Cz 62/66, ECLI:CZ:NS:1966:6.CZ.62.1966.1

Číslo: 23/1967

Právní věta: Základním předpokladem pro započtení pracovní činnosti jako doby zaměstnání je existence pracovního poměru.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 28.07.1966

Spisová značka: 6 Cz 62/66

Číslo rozhodnutí: 23

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Pracovní poměr

Předpisy: 101/1964 Sb. § 6

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 23/1967 sb. rozh.

Základním předpokladem pro započtení pracovní činnosti jako doby zaměstnání je existence pracovního poměru.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. července 1966, [6 Cz 62/66](#).)

Rozhodnutím Státního úřadu sociálního zabezpečení ze dne 20. 4. 1965 byl zamítnut návrh F. L. na přiznání starobního důchodu s tím, že ke dni vzniku nároku na důchod nevykazuje zákonem požadovanou dobu zaměstnání.

Opravným prostředkem podaným do tohoto rozhodnutí domáhal se navrhovatel přezkoumání rozhodnutí odpůrce s odůvodněním, že neprávem mu odpůrce odpírá započtení doby od 1. 1. 1924 do 1. 1. 1935 (s výjimkou vojenské služby), ve které pracoval jako mlynářský dělník v živnosti svého otce, jako dobu zaměstnání pro vznik nároku na starobní důchod.

Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 20. 9. 1965 zrušil rozhodnutí odpůrce s odůvodněním, že doba činnosti navrhovatele v živnosti jeho otce byla pracovním poměrem započitatelným z hlediska ustanovení § 6 zák. č. 101/1964 Sb.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že

rozhodnutím krajského soudu byl porušen zákon a toto rozhodnutí zrušil.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud ve svém stanovisku k výkladu § 6 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb. o sociálním zabezpečení (Výběr rozhodnutí a sdělení ve věcech občanskoprávních č. 2, běžné č. 1/III-1966) již poukázal na to, že nový zákon o soc. zabezpečení tím, že opustil systém pojištěných dob podle dřívějších předpisů a vychází ze skutečně odpracované doby, chtěl odstranit nežádoucí stav, jaký zde byl za účinnosti zák. č. 55/1956 Sb., podle něhož se při výpočtu důchodu přihlíželo nikoliv ke skutečné době zaměstnání, nýbrž jenom k době pojištění, tj. k uspořádání vytvořenému v období buržoazní společnosti. Podle důvodové zprávy k novému zákonu o soc. zabezpečení byl dřívější systém pojištěných dob v rozporu se zásadou respektování zásluh získaných prací a vedl i k tomu, že důchody úředníků a státních zaměstnanců byly i při stejné době práce a stejných výdělcích vyšší než důchody dělníků.

Tento politický požadavek je právně vyjádřen v ustanovení § 6 odst. 2 zsz, podle něhož se doba pracovního poměru hodnotí jako doba zaměstnání, pokud pracovní poměr zakládá nebo zakládal nemocenské pojištění podle předpisů platných pro pracovníky. Při výkladu tohoto ustanovení v souvislosti s ustanoveními § 4 odst. 2 písm. b) a § 6 odst. 1 č. 1 zsz je nepochybné, že pro započtení pracovní činnosti jako doby zaměstnání přichází v úvahu jen doba pracovního poměru. Existence pracovního poměru je tedy základním předpokladem hodnocení pracovní činnosti jako doby zaměstnání ve smyslu shora cit. zákon. ustanovení.

Domáhá-li se tedy navrhovatel v přezkumném soudním řízení započtení nepojištěné doby zaměstnání, je povinností soudu spolehlivě zjistit, zda jeho pracovní činnost měla vskutku všechny hlavní znaky pracovního poměru (osobní výkon práce určitého druhu, práce za odměnu, podle dispozic zaměstnavatele atd.). Spolehlivé zjištění existence tohoto pracovněprávního vztahu je tedy nezbytnou podmínkou hodnocení určité pracovní činnosti z hlediska § 6 odst. 2 zsz, tj. zda zakládá nebo zakládala nemocenské pojištění podle předpisů platných pro pracovníky, popř. zda by zakládala účast na nemocenském pojištění podle předpisů platných v době vzniku nároku na důchod.

Jde totiž o to, že vznik nemocenského pojištění pracovníků nepojí se (podle dřívějších i nyní platných předpisů) k pouhému faktu vykonávání prací nebo služeb, nýbrž musí tu být vždy spojitost s pracovním poměrem, který se podle pracovněprávních předpisů dříve platných zakládal zpravidla pracovní (služební) smlouvou (§ 1151 o. z. o. z roku 1811, zák. č. 244/1922 Sb., zák. č. 154/1934 Sb.) nebo jinými právními úkony upravenými ve speciálních předpisech (o smlouvě učňovské, domovnícké apod.).

Aby soud v přezkumném řízení mohl správně posoudit otázku započtení nepojištěné doby podle § 6 odst. 2 zsz, musí se celé toto řízení a zejména dokazování zaměřit na zjištění skutečností, z nichž lze činit spolehlivý závěr, že šlo skutečně o pracovní činnost vykonávanou námezdně v rámci pracovního poměru a že tento pracovní poměr též zakládal nemocenské pojištění podle hledisek stanovených podle § 6 odst. 2 zsz.

Zvláštní pozornost při zjišťování a hodnocení doby zaměstnání z hlediska právě cit. ustanovení musí soud věnovat v případě, kdy se tohoto započtení domáhá občan, který pracoval v podniku svého manžela (manželky) nebo příbuzného, aniž byl nemocensky pojištěn. Činnost spolupracujících dětí v podniku rodičů nepodléhala podle výslovného ustanovení § 2 zák. č. 221/1924 Sb. ve znění zák. č. 184/1928 Sb. nemocenskému pojištění, protože podle tohoto ustanovení takováto činnost sama o sobě nezakládala smluvní pracovní poměr. Obdobná situace byla za platnosti zák. č. 99/1948 Sb., podle něhož spolupracující členové rodiny byli podle § 2 odst. 1 písm. a) a § 5 cit. zák. za podmínek tam uvedených pojištěni důchodově i nemocensky, tedy nikoliv jako zaměstnanci, pokud ovšem výjimečně nevykonávali práci na základě pracovní smlouvy a byli proto pojištěni podle § 2 odst. 1

písm. a) cit. zák. jako zaměstnanci. Ustálená judikatura vycházela z toho, že manželka pracující u svého manžela (manžel u manželky) nepodléhala přímému nemocenskému pojištění, nebylo-li prokázáno, že byla skutečně zaměstnána v podniku svého manžela jako námezdní síla a že mezi nimi vznikl pracovní poměr (podle § 2 odst. 3 zák. č. 268/1919 Sb.); manželky byly dokonce vyňaty z nemocenského pojištění s odůvodněním, že hospodářské spolupůsobení mezi manžely se nepovažuje za poměr pracovník, služební nebo učňovský ve smyslu tohoto zákona.

Uvedené stanovisko Nejvyššího soudu zdůrazňuje proto zvláštní význam správného zaměření dokazování, jde-li o započtení doby zaměstnání u vlastního manžela nebo příbuzného a zároveň orientuje soudy i účastníky přezkumného řízení na správné použití důkazních prostředků, které v tomto směru prakticky přicházejí v úvahu a zejména na jejich správné hodnocení se zřetelem k základnímu požadavku § 6 odst. 2 zsz, jímž je existence pracovního poměru.

V souzené věci skutkové zjištění, které soud učinil, naprosto neospravedlňuje závěr, k němuž soud napadeným usnesením dospěl, tj. že navrhovatel v době od 1. 1. 1924 do 1. 1. 1935 pracoval ve mlýně svého otce F. L. jako mlynářský dělník a samostatný vedoucí mlýna na základě pracovního poměru.

Krajský soud správně uvádí ve svém rozhodnutí, že pracovní činnost navrhovatele, který nemohl předložit žádný konkrétní důkaz o pojištění, by mohla být hodnocena jako pracovní poměr, jestliže by vykazovala znaky pracovního poměru. Krajský soud ovšem pochybil, když na základě výsledků provedeného dokazování měl za to, že v případě navrhovatele byly znaky pracovního poměru skutečně dány. Při správném hodnocení provedených důkazů v souvislosti s tím co během řízení vyšlo najevo a co sám navrhovatel uvedl, mohl soud dospět jedině k závěru, že v souzené věci se navrhovatel svou pracovní činností plně podílel na živnostenském podnikání svého otce - mlynáře jako spolupracující člen rodiny a že jako takový byl zároveň členem spotřebního společenství, které rodina mlynáře F. L. představovala, takže se podílel i na zvýšené životní úrovni této rodiny.

Důkazy provedené krajským soudem svědčí totiž nepochybně jen o tom, že navrhovatel v letech 1924 až 1934 skutečně pracoval ve mlýně svého otce, kde se také v letech 1921 - 23 vyučil, a že touto pracovní činností získal potřebnou kvalifikaci k samostatnému provozování mlynářské živnosti podle tehdy platného živnostenského řádu. Potvrzuje to prohlášení J. N. a M. S. ze dne 15. 9. 1965, vysvědčení o průkazu způsobilosti ze dne 15. 1. 1935 a výpověď navrhovatele jako účastníka řízení před soudem. V tomto směru je tedy skutkové zjištění krajského soudu naprosto správné.

Pokud se však týká otázky, zda navrhovatel tuto činnost u otce vykonával v pracovním poměru, nelze ji odpovědět kladně. V tomto směru navrhovatel ve svém oprávněném prostředku uvedl, že jeho zaměstnání u otce zakládalo pracovní poměr, a tedy i podléhalo nemocenskému a důchodovému pojištění, a že má za to, že byl skutečně důchodově pojištěn. Při výslechu u soudu ještě uvedl, že pokud byl u otce zaměstnán, dával mu otec plat, který činil maximum 600 Kčs měsíčně a když nebylo dostatek prostředků, dával mu i méně. Žádné jiné důkazy o tom, že pracovní činnost navrhovatele v otcově mlýně byla vykonávána v pracovním poměru, nebyly však navrhovatelem nabídnuty ani soudem provedeny a během řízení nebyly také zjištěny žádné takové skutečnosti, jež by učinily pravdivost tvrzení navrhovatele o existenci pracovního poměru, byť i konkludentně založeného, alespoň pravděpodobným.

Nelze proto souhlasit s dalším závěrem krajského soudu, že činnost navrhovatele v otcově mlýně nelze chápat jako pouhou rodinnou spolupráci, nýbrž jako předepsanou činnost - zaměstnání mlynářského pomocníka, kterou navrhovatel musel splnit, aby mu bylo provozování mlynářské činnosti povoleno. Krajský soud tu přehlíží, že podle živnostenského řádu č. 227/1859 ř. z. bylo podmínkou k nabytí určitého živnostenského oprávnění předepsaná doba zaměstnání v tom kterém oboru, a že ke splnění této podmínky stačila i práce v živnosti rodičů nebo jiného příbuzného bez

ohledu na to, zda práce byla vykonávána v pracovním poměru. Právě proto bylo ve zmíněném stanovisku Nejvyššího soudu mimo jiné zdůrazněno, že pracovní vysvědčení o tom, že občan po určitou dobu pracoval jako pomocník (tovaryš), byla vystavována nebo potvrzována příslušnými společenstvy ve smyslu § 114 živn. řádu především jako doklad o způsobilosti k nabytí určitého živnostenského oprávnění a nikoliv jako důkaz o existenci pracovního poměru; proto zpravidla takové vysvědčení nepostačí k tomu, aby soud založil svůj závěr o existenci pracovního poměru jen na tomto listinném důkazu.

Kdyby si byl krajský soud toto uvědomil, pak by byl jistě neopomenul hodnotit tvrzení navrhovatele o charakteru jeho pracovní činnosti v otcově mlýně a důkazy, o nichž již byla zmínka, v souvislosti s dalším tvrzením navrhovatele, že v roce 1935 si sám koupil mlýn a pilu, a že obě tyto živnosti pak provozoval až do roku 1952, kteréžto potvrzení je podepřeno i prohlášením ze dne 20. 1. 1965, potvrzeném J. B. a MNV v H. Při takovém hodnocení výsledku dokazování by rozhodně krajský soud nemohl dospět k závěru, že na stav mezi navrhovatelem a jeho otcem je třeba se dívat „jako na zamýšlený pracovní poměr, nezbytný pro splnění průkazu způsobilosti ve smyslu živnostenského řádu“.

Soud měl zde objasnit zejména i otázku, zda navrhovatel jako námezdně pracující mlynářský pomocník s proměnlivým platem nejvýše 600 Kčs měsíčně koupil v roce 1953 mlýn a pilu ze svých úspor, které si během své činnosti v otcově mlýně našetřil, a kde získal potřebný kapitál k soustavnému provozování mlynářské a pilařské živnosti.

Krajský soud proto pochybil, když nezaměřil výsledek navrhovatele a vůbec celé dokazování na objasnění skutečností navrhovatelem tvrzených z toho hlediska, zda jeho pracovní činnost vykazovala znaky pracovního poměru zaměstnaneckého. Krajský soud měl proto věnovat zvýšenou pozornost takovým otázkám, jako jsou způsob a rozsah odměňování navrhovatele, jeho pracovní doba, dovolená, placení daně z pracovního příjmu a také otázka nemocenského pojištění, k níž navrhovatel již v opravném prostředku konkrétně uvedl, že placení pojistného by mohl prokázat svědek Š. Ve všech těchto směrech zůstalo skutkové zjištění neúplné. To se týká i tvrzení navrhovatele, že v době zakoupení mlýna a pily nastoupily od 1. 1. 1935 do 17. 5. 1936 učební dobu a praxi na pile v L. Jestliže by šlo skutečně o práce navrhovatelem námezdně vykonávané v cizí pilařské živnosti v L., kde údajně prodělával potřebnou praxi pro získání způsobilosti k provozování pilařské živnosti, pak by nebylo důvodu nehodnotit tuto pracovní činnost jako dobu zaměstnání ve smyslu § 6 odst. 2 zsz.

Z toho všeho, co bylo dosud uvedeno, vyplývá, že rozhodnutí krajského soudu vychází jednak z mylného předpokladu, že jde-li o zaměstnání mlynářského pomocníka, které je nezbytnou podmínkou pro úřední povolení samostatného provozování mlynářské živnosti, je třeba na takovéto zaměstnání hledět jako na pracovní poměr, i když jde o zaměstnání v podniku vlastního otce, jednak spočívá toto rozhodnutí na neúplném a nesprávně zjištěném skutkovém základu.

Tím krajský soud porušil zákon v ustanoveních § 6, § 132 a § 244 odst. 1 o. s. ř. ve spojitosti s ustanoveními § 6 odst. 1 č. 1 a odst. 2 zák. o soc. zabezpečení.